

“Iedere exoot die wij bekeken, heeft een eigen verhaal. Dat is interessant voor wetenschappers, maar drijft beleidsmakers tot wanhoop”, vertelt Rob Leuven, werkzaam bij de Universiteit Nijmegen en voorzitter van het Nederlands Expertise Centrum Exoten (NEC-E): “Er zijn wel een paar algemene regels, maar iedere invasieve soort doet het steeds weer net iets anders.”

De KNNV participeert met een groot aantal organisaties in het Signaleringsproject Exoten dat op initiatief van de NVWA is opgezet. De nieuwsbrief Kijk op Exoten is te vinden op: www.ravon.nl/Publicaties/Nbexoten.

Dit artikel valt onder redactionele verantwoordelijkheid van de organisaties in het Signaleringsproject Exoten.

Vroegtijdige signalering van exoten is essentieel

Tekst Kees de Heer

Beeld A. Rutenfrans

Wat gebeurt er als vrijwilligers exoten melden via het ‘early warning system’?

“Waarnemingen van vrijwilligers zijn essentieel voor een juiste risicoanalyse. Nu missen we nog veel informatie over de nieuwkomers en daarom baseren we ons vaak op publicaties over exoten in landen met vergelijkbare klimatologische omstandigheden. Maar we moeten af van het leentjebuur spelen en we willen meer systeemgericht maatwerk leveren...”

Een individuele waarneming kan belangrijk zijn voor de vroegtijdige signalering en voor de risicoanalyse hebben we goede verspreidingsgegevens nodig, het liefst ook reeksen van waarnemingen. Als de aantallen exponentieel toenemen, moet je op je hoede zijn. Als vrijwilligers populaties in de tijd volgen, krijgen we uiterst essentiële informatie over de nieuwkomers. Hoe snel gaat de verspreiding? In welke biotopen zitten die soorten?

De databestanden van de PGO's zijn onmisbaar voor ons wetenschappelijk onderzoek. Wij bundelen individuele waarnemingen en anekdotische kennis, zodat we algemene wetmatigheden op het spoor komen en die vormen een reële basis voor onze voorspellingen en risicoanalyses. Vrijwilligers spelen in dit proces een cruciale rol. We noemen dat ‘citizen science’. Dankzij alle waarnemingen van ‘vrijwillige deskundigen’ kunnen wij risicoanalyses maken: Kan die soort in Nederland blijven? Kan hij een levensvatbare populatie opbouwen, kan hij ‘gevestigd’ raken? Wat betekent dat voor het functioneren van het ecosysteem? Zijn er effecten op de inheemse biodiversiteit? Zijn er negatieve effecten op andere belangen: economische schade, hogere kosten voor het waterbeheer, gevaren voor de volksgezondheid?”

Kunnen we oprukkende exoten tegenhouden?

“We moeten innovatieve beheersmethoden ontwikkelen. Daarom willen wij weten wat sleutelfactoren zijn voor invasiviteit van soorten? Want als je die sleutelfactoren in handen hebt, kun je wellicht de nadelige effecten voor de inheemse soorten verzachten. Wij hebben risicoanalyses gemaakt voor invasieve grondels uit het Zwarte en Kas-

Rob Leuven: “Als je alert bent op exoten, kun je zo nodig snel ingrijpen als ze toch binnenkomen.”

pische zeegebied, zoals de marmergrondel, Kesslers grondel en zwartbekgrondel. Deze vissen hebben vaste voet gekregen in onze wateren en de populatiedichtheden nemen toe. Hun opmars betekent een forse bedreiging voor de rivierdonderpad en andere bodembewoners.

Het blijkt dat de uitheemse grondels het goed doen in biotopen met hard substraat, zoals oeverbeschermingen en kribben met stortsteen. Deze soorten vinden hier een paradijs, omdat onnatuurlijke biotopen dominant aanwezig zijn. We moeten dus meer natuurlijke variatie en habitats creëren, zorgen dat het ecosysteem aan de voorwaarden van onze inheemse soorten voldoet, bijvoorbeeld door de aanleg van nevengeulen en natuurvriendelijke oevers.

We weten dat de grote Ponto-Kaspische

vlokreeft ofwel ‘killervlokreeft’ predeert op onze inheemse vlokreeften en deze predatie is temperatuurafhankelijk. Let dus op dat je exoten niet in de kaart speelt, zodat ze beter overleven of concurrentiekrachtiger worden. We kiezen nu vaak een soortgerichte benadering, maar we hebben ook een systeemgerichte benadering nodig. Zorg dat je aan de voorwaarden van inheemse soorten voldoet, dat is het belang van de Europese Kaderrichtlijn Water en de beheerplannen voor Natura 2000-gebieden. Onze ecosystemen zijn nog niet op orde, het gaat al goed, maar het kan nog beter.”

Kunnen we exotenellende voorkomen?

“Ja, we moeten naar een fundamenteel andere benadering, naar een proactieve houding: ingrijpen nog voordat risicovolle soorten binnenkomen. We moeten ook kijken naar exoten in omliggende landen, in gebieden met vergelijkbare milieuomstandigheden. We kunnen inventariseren om welke soorten en risico's het gaat. Wat zijn de belangrijkste routes en waar komen ze binnen? Als je de ‘hotspots’ kent, kun je ook een goed signaleringsnetwerk opbouwen. Als je alert bent, kun je zo nodig snel ingrijpen als ze toch binnenkomen.”

EARLY WARNING SYSTEM

De Voedsel en Warenautoriteit heeft een netwerk opgezet voor de vroegtijdige signalering van uitheemse soorten. Iedereen kan waarnemingen melden via www.telmee.nl en www.waarneming.nl